

Az Országos Felnőttoktatási Konferencia állásfoglalása*

A Művelődési és Köznevelési Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Fővárosi Önkormányzat Oktatási Bizottsága, a Fővárosi Munkaügyi Központ, az Országos Köznevelési Intézet, a Munkaerőpiaci Intervenciók Központ, az Országos Köznevelési Szolgáltató Iroda és az Új Katedra szerkesztősége az OKKER Oktatási és Szervezési Iroda rendezésében 1994. november 24-én és 25-én Budapesten országos felnőttoktatási konferenciát tartott.

A konferencia címe ez volt: *Új kihívások a felnőttoktatásban*, legfőbb célja pedig az állami felelősségvállalás, jelesen a kormányzati és önkormányzati stratégiák végig gondolása, a felnőttoktatás aktuális problémáinak megfogalmazása az állami feladatok tükrében. A rendező minisztériumok és a fővárosi önkormányzat vezetői ismertették a fejlesztési koncepcióikat. A konferencia résztvevői mind a 270-en, akik a felnőttoktatási szakma képviselői voltak, ezek alapján értékelték a helyzetet és fejtették ki véleményüket azokról a teendőkről, amelyek a felnőttoktatási problémák megoldása és a felnőttoktatás fejlesztése érdekében sürgős és közvetlen állami (kormányzati és önkormányzati) feladatokat jelentenek.

Minderről a résztvevők állásfoglalása a következő.

A felnőttoktatás – kialakulásának kezdeteitől – mindig és mindenütt alapja a nemzeti művelődésnek és részese a gazdasági, társadalmi átalakulásnak – s mint ezt Európában egyre inkább felismerik – egyik alapvető feltétele és eszköze a gazdaságban, a társadalomban végrehajtható modernizációs törekvéseknek, és a megjelenő feszültségek, válságok megelőzésének, vagy feloldásának. Olyan mértékben és olyan hatékonyan, amiként kiépülhet, s amiként minőségi működése és távlati biztosítva vannak.

A magyar felnőttoktatás ma már nem az állam felnőttoktatása, s nem lehet ezután sem az. A felnőttoktatás a társadalomé. Ami azonban aligha jelentheti a felnőttoktatás ügyeiben az állami közreműködés hiányát. Az állam, mint a társadalmat integráló és irányító tényező, nyilvánvalóan felelősséggel tartozik a társadalom működésében nem elhanyagolható szerepet játszó felnőttoktatásért. Az állam: a központi kormányzat és az önkormányzatok, tennivalóikat nem tervezhetik s nem végezhetik el anélkül, hogy a felnőttoktatással ne számolnának, mint-hogy tartozéka és eszköze gazdaságpolitikájuknak, foglalkoztatáspolitikájuknak,

* Az 1994. november 24–25-i Országos Felnőttoktatási Konferencia állásfoglalásából következő teendők és ezzel együtt a felnőttoktatási problémáinak számbavétele, valamint a fejlesztési feladatok tisztázása ügyében Báthory Zoltán helyettes államtitkár úr 1994. december 22-én megbeszélést hívott össze. A megbeszélésen a minisztérium illetékes munkatársai, a konferenciát szervező szakmai képviselők, illetve a minisztérium mellett működő szakértői bizottság tagjai vettek részt. A megbeszélésen a következőkben állapodtak meg:

A köznevelési törvény felnőttoktatásról szóló (78. paragrafus) a szakértői bizottság 1995. január 15-ig szövegpontosító javaslatokat készít.

A NAT és a fejlesztési stratégia elkészült tervezetét a felnőttoktatási szakma megvitátja és véleményezi a felnőttoktatás sajátos szempontjai szerint.

A köznevelési törvény módosítása után a minisztérium az önkormányzatok és a felnőttoktatásban dolgozók részére olyan tájékoztató, jogszabályértelmező kiadványt készít, amely segítheti munkájukat.

Ennek része lesz a felnőttoktatás pedagógiai-állandóságai vonatkozásainak elemzése is.

A felnőttoktatási szakmai képviselők elfogadják, hogy a köznevelés első 10 évében a NAT szerint, azonos követelmények alapján folyik az oktatás, függetlenül a résztvevők életkorától.

Az Országos Köznevelési Intézetben alakuljon olyan – néhány fős – csoport, műhely, amely a felnőttoktatás tartalmi és egyéb kérdéseivel foglalkozik.

szociálpolitikájuknak, egészségügyi- és környezetvédelmi politikájuknak, s nem utolsósorban művelődés- és oktatáspolitikájuknak. Vagy tartozékává és eszközevé kellene válnia, hogy politikájukat minden tekintetben megalapozzák és megvalósulási esélyeit megnöveljék.

Külön hangsúlyt ad a felnőttoktatásnak, hogy a magyar társadalomban – az aktív népesség 50 %-át meghaladóan – növekvőben van az a leszakadó réteg, amely alulképzettsége következtében a munkaerőpiacon korlátozott, illetőleg egyre csökkenő esélyekkel rendelkezik. A munkaerőpiaci képzésüket (átképzésüket) illetően mozgásterük rendkívül szűk, szociokulturális hátrányaik növekszenek, perspektívatlanságukat tovább örökítik.

Mindezekkel a tényekkel szemben Magyarországon a felnőttoktatás az állami irányítás mostohagyermeké. Ez különösen akkor szembetűnő, ha a felnőttoktatással kapcsolatos állami közreműködést a nyugat-európai kormányzatok és önkormányzatok felelősségvállalásához mérjük.

A magyar felnőttoktatás problémáit és teendőit áttekintve a konferencia résztvevői felhívják a kormányzat és az önkormányzatok figyelmét a következőkre:

I.

1. A munkaerőpiaci képzések kibontakoztatásához szükség van – az állami intézményrendszer mellett – azokra a magánvállalkozásokra is, amelyek ilyen jellegű képzést nyújthatnak.

2. A munkaerőpiaci képzés versenypiac jellegű, ezért szabályozást és versenyetikát feltételez. Mindennek rendszerét meg kell teremteni és folyamatosan szükséges működtetni.

3. Állami támogatás szükséges a felnőttképzés tartalmi fejlesztéséhez, amelyben építeni kell az iskolarendszerű felnőttoktatás és a munkaerőpiaci képzés már bevált eljárásaira.

4. A munkaerőpiaci képzést mind a konkrét, mind pedig a távlati munkaerőigény kielégítésére alkalmassá kell tenni.

5. A munkaerőpiaci képzésről tárgyaló szekció egyetértett a büntetésvégrehajtási intézmények képviselőjének a javaslatával, hogy az intézményekben folytatandó foglalkoztatást és szakjellegű képzést törvényi garanciák mellett kell szabályozni, pozitív diszkrimináció alkalmazásával. A szekció másrészt nehezményezte, hogy az OKJ iskolarendszeren kívüli kiképzési rendszerének követelményei mindeddig nem jelentek meg, illetve hiányosak és nem hozzáférhetők.

II.

1. Szükséges, hogy a közoktatási kormányzatnak átfogó álláspontja legyen a felnőttoktatás helyzetéről és fejlődési irányairól, s ezen belül (különösen!) a dolgozók iskolái jelen állapotáról és jövőjéről. Meg kell találnia azokat a módzatokat, amelyekkel álláspontját képviselni, a helyzetet befolyásolni tudja, és a fejlődési tendenciáit alakítani kívánja. Ehhez ki kell dolgoznia felnőttoktatási politikájának, jelesen a dolgozók iskoláival kapcsolatos politikájának koncepcióját.

2. Különösen a leszakadó rétegek munkaerőpiaci esélyeinek növelése érdekében még hosszú időn keresztül szükséges lesz a dolgozók alap- és középiskoláira, s ezek nem teljes piaci viszonyok közötti működtetésére.

3. Az általános iskolai felnőttoktatással foglalkozó szekció résztvevői úgy látják, hogy a munkaügyi minisztérium oktatási-képzési dominanciája, a tárcaközi egyeztetések hiánya, felesleges párhuzamosságokat teremt, és ugyanakkor jelentős tömegeket rekeszt ki az oktatási-képzési lehetőségekből. Mivel világossá vált, hogy a munkaerőpiaci képzésbe az alulképzett rétegek nem tudnak bekapcsolódni, ezek általános képzettségének megjavítása érdekében biztosítani kell a munkaerőpiaci képzés intézményeinek és az iskolai felnőttoktatás intézményeinek együttműködését. A Munkaügyi Minisztériumnak és a Művelődési és Közköztartási Minisztériumnak együttesen kellene tervet kidolgozni és intézkedni a két intézményrendszer együttműködéséről.

4. Az elmúlt évtizedekben a dolgozók iskolái átalakultak, megkettőzték funkcióikat és jellegüket. Eredeti szerepükkel és nevükkel ellentétben ma már részt kapnak a felnővekvő nemzedékek nevelésében, képzésében. Mégpedig oly módon, hogy a közoktatás ide tereli a saját, társadalmi és pedagógiai működési zavarai következtében a „nappali” iskolákból kimaradókat, akik közvetlenül vagy majdnem közvetlenül kimaradásuk után, itt korrigálhatják életpályájukat és rehabilitálhatják személyiségüket. A dolgozók iskolái csak kisebb részt maradtak a felnőttek (jórészt a fiatal felnőttek) iskolái. Kettős feladatok korlátozza lehetőségeiket és létüket inadekváttá teszi. Az összekeveredett feladatok számára aligha lehet megfelelő infrastruktúrát, tanügyigazgatási szabályokat kialakítani, és megfelelő nevelési, képzési rendszereket kiépíteni. A dolgozók iskolái, hagyományos formáikkal és működési módjukkal már alkalmatlanok a rájuk ruházott feladatok ellátására. Ezért szükséges, hogy funkcióikat és intézményi rendszerüket kettéválasszuk és belőlük tiszta profilú pedagógiai és tiszta profilú andragógiai intézményeket hozunk létre: az egyik ágon a „nappali iskolák” munkájának közvetlen korrigálására, a felnővekvő nemzedékek nevelésére-képzésére; a másik ágon a felnőttek képzésére.

5. Az így kialakuló intézményszerkezetet hozzá kell igazítani a kifejlődőben lévő 10 osztályos iskolaszervezethez, valamint a Nemzeti alaptantervhez. Meg kell vizsgálni, hogy a NAT-ban megfogalmazandó általános követelményrendszer megfelelő-e a korrekcióra és rehabilitációra szoruló fiatal tanulók fejlesztési igényeinek, valamint a NAT életkori kompetenciáját már meghaladó felnőttek képzésének.

6. Az érvényben lévő közoktatási törvényben alulszabályozott a felnőttoktatás. A dolgozók iskoláinak léte – jelenlegi formájukban és átalakulásuk után – bizonytalanra válik, mivel az önkormányzati elhatározás dönti el megmaradásukat vagy felszámolásukat, – a tapasztalatok szerint – nagyon szűk és nagyon partikuláris érdekek szorításában. A törvény módosításakor biztosítani szükséges, hogy a dolgozók iskolái az önkormányzatok helyi oktatáspolitikájának és szociálpolitikájának szerves részévé váljanak, növelni kell az önkormányzatok felelősségét és lehetőségeit ebben a tekintetben.

7. A dolgozók általános iskoláival foglalkozó szekció egyetértett az aszódi Fiúnevelő Intézet képviselőjének azon igényével, hogy a büntetés-végrehajtási nevelőintézetek külön tartalmi és formai szabályozást igényelnek iskoláztatási feladataik ellátásához, mivel a szorgalmi idejük korlátozott és többféleképpen tagolódó szerkezete miatt, a jelenlegi szabályok mellett nem tudják ellátni oktatási – és ezen keresztül – szocializációs feladataikat.

8. Szükség van a NAT-hoz kapcsolódó speciális tantervek kidolgozására, különösen a felnőtteket tanító dolgozók iskolái számára. Meg kellene találni annak a módját, hogy a dolgozók iskolái a feladataiknak megfelelő tankönyveket használjanak

9. A középiskolai felnőttoktatásban szorgalmazni kell a távoktatás kifejlesztését. A távoktatási önálló tagozatként az esti-levelező tagozatok mellett működhetne. De módot adhatna arra is, hogy bizonyos eljárásait az esti és levelező tagozatok saját módszertani kultúrájuk korszerűsítéséhez felhasználhassák.

III.

1. Tárcaszinten szükséges koordinálni a megváltozott munkaképességűek helyzetének javítását célzó oktatási és foglalkoztatási feladatokat. Az általános és a szakmai képzésnek, valamint a rehabilitációs gyógyításnak párhuzamosan, a speciális egyéni szükségletek szerint kell végbemennie.

2. A megváltozott munkaképességűek átképzése, felnőttoktatása gyakorlatilag nem jelenik meg a mai magyar felnőttoktatásban, sem az általános képzési, sem pedig az átképzési szférában. A foglalkoztatás zömmel a speciális célvállalkozási szférában zajlik. Szükséges ezért az iskolarendszerű felnőttoktatási illeszkedések kidolgozása, a szervezeti keretek és tartalmak meghatározása.

3. A fentiek feltétele annak megteremtése, hogy a leghátrányosabb helyzetű felnőtt fiatalok: a fogyatékosok – elsősorban az értelmi fogyatékosok – iskolai képzésének társadalmi elismertsége kialakuljon. Ez együtt jár a fogyatékosok alapfokú képzésének és az erre épülő első, általában nem elméletigényes szakma vagy monoteknika elsajátításának törvényes elismerésével: külön vizsga nélkül azonos értékűvé kell tenni az épek alpműveltségi szintjével.

4. Javasolható a jelenlegi regionális munkaerőfejlesztő és képző központok által megfogalmazott lehetőségek kifejlesztése és ezek igénybevétele, ezek között említendő a következők: igény esetén a megváltozott munkaképességűek nyilvántartása, információsrendszer működtetése a képzési-átképzési lehetőségekről, tanácsadási szolgáltatás működtetése a megváltozott munkaképességűek számára.

5. Az előbbieik megvalósítása érdekében szükség van a regionális átképzési központok és a fogyatékosok érdekvédelmi szövetségeinek szoros együttműködésére.

6. Fontos továbbá, hogy a pedagógiai és az andragógiai fejlesztők működjenek közre a fogyatékosok számára készítendő szakmai programok (modulrendszerű, valamint egyéni tanulásra is alkalmas taneszközök) kidolgozásában és a tanulás-tanítás módszereinek közvetítésében.

7. A regionális átképző központok a megváltozott munkaképességűek egyéni haladási ütemű, – időben tehát rugalmasan alkalmazkodó – képzési formáit tartják szükségesnek.

8. A megváltozott munkaképességűek felnőttoktatása kapjon nagyobb teret a szakmai fejlesztési problémák között, és teremtsék meg a fejlesztés szakértői bázisa.

IV.

A felnőttoktatás minden ágában és minden területén a minőség fejlesztésének és a hatékonyság növelésének kulcskérdése a felnőttoktatók szakmai képzése. A felnőttoktatási szakszerűség azt az andragógiai tudást foglalja magában, amely nélkülözhetetlen a felnőttoktatási programok tervezésékor, szervezésékor, a tananyagok kialakításákor, valamint a tanítás menetében. Ebben a tekintetben a magyarországi felnőttoktatás elmaradt az európai átlagtól. Felhívjuk a figyelmet

arra, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás andragógiai kritériumait tárgyaló legutóbbi grázi nemzetközi felnőttoktatási konferencia elsődleges feladatként fogalmazta meg a képzők képzését. Ennek feltételeit kormányzati úton szükséges megteremteni.

A konferencián négy szekció dolgozott:

- az általános iskolai felnőttoktatással (vezetője: *Lada László*)
- a megváltozott munkaképességűek képzésével (vezetője: *Vinczéné Bíró Etelka*)
- a középfokú iskolai felnőttoktatással (vezetője: *Mayer József*)
- és a munkaerőpiaci képzéssel foglalkozó szekció. (vezetője: *Molnár Márton*)

Az állásfoglalás szövege a szekciók vitáin alakult ki és a záró plenáris ülés fogadta el. Szerkesztették a szekcióvezetők valamint a plenáris ülés levezető elnöke: *Csoma Gyula*

Budapest, 1994. november 30.

Várrészlet
Tóth Ákos, 13 éves